

KOM OP!
VOOR SOLIDARITEIT.
TEGEN VIJANDIGHEID.

Leesexemplaar

© 2022, Marc Michils en Pelckmans Uitgevers nv
pelckmans.be
Brasschaatsteenweg 308
2920 Kalmthout, België

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande en schriftelijke toestemming van de uitgever, behalve in geval van wettelijke uitzondering. Informatie over kopieerrechten en de wetgeving met betrekking tot de reproductie vindt u op www.reprobel.be.

All rights reserved. No part of this book may be reproduced, stored or made public by any means whatsoever, whether electronic or mechanical, without prior permission in writing from the publisher.

Bij de samenstelling van *Kom op!* hebben wij teksten en illustraties ontleend waarvan wij de bron niet hebben kunnen achterhalen. Mogelijke rechthebbenden kunnen zich tot de uitgever wenden.

Omslagontwerp: Kwint Demeyer, Hendrik Everaerts
en Olivier Verbeke van DDB Brussels
Vormgeving: DDB Brussels en Tinxz

D/2022/0055/74
ISBN 978 94 6401 462 4
NUR 740

pelckmans.be

facebook.com/pelckmans.be

twitter.com/Pelckmans_be

instagram.com/pelckmans.be

**KOM
OP!**

**VOOR SOLIDARITEIT.
TEGEN VIJANDIGHEID.**

Marc Michils
Kom op tegen Kanker

Dit boek is een ode aan alle vrijwilligers.
Aan hen draag ik het op.

Een samenleving is geen losse verzameling van mensen. Verbinding, respect, vriendschap, solidariteit en liefde zijn broodnodig. De voorbije tien jaar is mijn bewondering voor die vele solidaire mensen alleen maar toegenomen. Maar evenzeer mijn wrevel bij de toenemende vijandige context waarin we leven. Dit boek is een *cri de coeur*, een uitnodiging om op te komen voor solidariteit en samenwerking, tegen vijandigheid en verzuring. Een aanmoediging om dingen te doen, van iets kleins als goeiedag zeggen, over samen fietsen, zingen, praten, discussiëren en het oneens zijn, tot en met alle vormen van gezamenlijk initiatief.

Marc Michils

Alle opbrengsten van dit boek gaan integraal naar de vzw Kom op tegen Kanker.

Volg mijn blog www.marcnichils.be.

VOORWOORD

CAROLINE PAUWELS

'De mensen zijn mooier dan ze denken.' Die regel, ook de titel van een boek van de Nederlandse essayist Cyrille Offermans, zouden we wat vaker in gedachten moeten houden. De meeste mensen leiden een leven waarin ze zonder veel problemen met anderen samenwerken, waarin ze ongedwongen vrienden en familieleden bijstaan en waarin ze in de regel behulpzaam zijn ten aanzien van mensen die ze niet kennen, maar die duidelijk een helpende hand kunnen gebruiken. Zoals Rutger Bregman schreef: de meeste mensen deugen inderdaad.

“

DE MENSEN ZIJN MOOIER
DAN ZE DENKEN.

En toch zijn we geneigd het tegenovergestelde te geloven. Wie een sombere, pessimistische beschrijving geeft van de menselijke natuur, geven we meer krediet dan wie hoopvol is en wijst op wat we als mensheid allemaal hebben bereikt. Wie de mensen vertelt dat ze mooier zijn dan ze denken, gaat door voor naïef, voor wereldvreemd.

Dat is een vreemde ontwikkeling, waar ik me over blij verbazen. De meeste mensen leiden immers een leven waarin ze dagelijks bewijzen kunnen vinden dat het best wel meevalt met de menselijke natuur. Niettemin blijven ze vasthouden aan de gedachte dat onder dat dunne laagje welwillendheid en behulpzaamheid brutale passies smeulen die, als de omstandigheden er rijp voor zijn, heel makkelijk kunnen oplaaien.

Uiteraard zijn er in de geschiedenis en in de actualiteit genoeg voorbeelden te vinden van situaties die volledig ontsporen en waar mensen anderen bewust vernederen, kwetsen of veel ergere dingen aandoen. Maar daar tegenover staan oneindig veel meer voorbeelden van dagelijkse kleine en grote goedheid. Van vriendelijkheid en welwillendheid. Van onbaatzuchtigheid, van altruïsme. Zelfs in de meest afschuwelijke omstandigheden blijven mensen elkaar ook helpen, bijstaan, ondersteunen. Neen, echt waar, mensen zijn mooier dan ze denken.

Maar mensen hebben, misschien omdat ze zo vaak dat sombere en pessimistische verhaal over de menselijke natuur te horen krijgen, soms ook schroom om anderen te helpen, uit vrees dat ze voor naïef zullen doorgaan. En dat is niet alleen bijzonder jammer, maar op termijn ook funest voor de samenleving. Als meer mensen terughoudend worden om elkaar bij te staan, dan dreigt dat het vertrouwen in elkaar te ondermijnen. En zo maken we dat het sombere en pessimistische verhaal uiteindelijk toch werkelijkheid wordt.

Gelukkig kan het ook anders. Uit onderzoek weten we dat niets zo goed is voor het vertrouwen in jezelf en in de medemens dan vrijwilligerswerk, dan een engagement in een of andere vorm van verenigingsleven. En ja, in samenlevingen waar meer mensen als vrijwilliger aan de slag gaan, wordt het ook voor anderen makkelijker om zo'n engagement op te nemen. En daar worden we allemaal beter van. Ik schreef het al eerder, in een column in *De Tijd*: voor mij was de zomer van 2021 die van de vrijwilligers. Als curator van Theater Aan Zee 2021 heb ik kunnen zien welke bergen vrijwilligers verzetten. De 24ste editie van TAZ in Oostende sloot met 50.000 tickets moeiteloos aan bij pre-coronatijden. Maar evenzeer als door de artistieke prestaties op de podia was ik getroffen door de mateloze inzet van de meer dan 400 vrijwilligers. Zonder hen zou een groot theaterfestival als TAZ niet mogelijk zijn. Sommigen zijn er al van het prille begin bij. Ze offeren er steevast hun vakantie voor op. Samen vormen ze een grote familie.

Zulke vrijwilligers waren deze zomer overal, in het hele land, aan het werk. Soms voor grotere evenementen, dan weer heel lokaal, in de eigen straat of buurt bijvoorbeeld. Wellicht meestal om gewoon feestelijk samen te zijn, soms ook omdat anderen in nood verkeerden. Het meest in het oog sprongen natuurlijk de hulpacties op de plekken die getroffen werden door de vloedgolf in grote delen van Wallonië. Ontelbare vrijwilligers repten zich van heinde en ver naar Pepinster, Verviers en andere getroffen plaatsen om puin te ruimen en radeloze inwoners te helpen waar ze konden.

Ik zie die onbaatzuchtige hulp, dat warme hart, die helpende handen, ook in de gezondheidszorg. Als kankerpatiënte prijs ik me elke dag weer gelukkig dat ik goed omringd ben door mensen die altijd bereid zijn me te helpen, met grote en kleine dingen. Ik zie ook de vrijwilligers die hulp en bijstand proberen te leveren aan patiënten die niet het geluk hebben omringd te zijn zoals ik. Ik zie het verschil dat die vrijwilligers maken. Kleine gebaren, grote mensen.

Dit boek is opgedragen aan de vrijwilligers. Het nodigt uit tot samenwerking en solidariteit. Dit boek is nodig. Heel erg nodig.

Prof. dr. Caroline Pauwels
Rector Vrije Universiteit Brussel

JEAN-JACQUES CASSIMAN

Onder wetenschappers leeft al vele jaren een boeiende discussie over de vraag: welk deel van onze persoonlijkheid (en dus van ons gedrag) wordt bepaald door onze genetische afstamming (*nature*) en welk deel door onze cultuur en opvoeding (*nurture*)? Zo weten we eigenlijk niet of solidariteit een gedraging is die bij alle mensen voorkomt sinds het ontstaan van de soort homo sapiens, en of het een aangeleerde of erfelijke eigenschap is. Nog los van de vraag of dat begrip voor iedereen eenzelfde inhoud heeft. Na eeuwen van migraties, versmelting met andere mensengroepen, uitroeiingen, selecties... is er bij de leden van de menselijke bevolking een grote diversiteit in heel wat diepmenselijke karakteristieken ontstaan. We behoren tenslotte allemaal tot één en dezelfde dierlijke soort met een gemeenschappelijke oorsprong.

Merkwaardig is dat bepaalde gedragingen van de mens, zoals bijvoorbeeld hulp verlenen, ook bij andere diersoorten voorkomen, en niet enkel bij chimpansees. Dit zou een indicatie kunnen zijn dat erfelijkheid toch een rol speelt. Veel wetenschappelijke evidentie is daar echter niet voor aanwezig. De beschikbare gegevens pleiten meer voor het feit dat je geboren wordt met een zekere aanleg tot solidair gedrag, en dat het de omgevingsfactoren zijn die tijdens je leven bepalen op welke manier die aanleg uiteindelijk tot uiting komt. Zo kunnen mensen die door hun gedrag uitgroeien tot inspirerende voorbeelden voor jongeren — de influencers van vandaag — een belangrijke rol spelen. Ook de opvoeding die je hebt gekregen kan belangrijk zijn, net als levenservaringen zoals trauma's die je als kind of jongvolwassene hebt meegemaakt.

In dit boek vind je een mooie en gefundeerde analyse van wat solidariteit is, en van wat het betekent voor een persoon of een groep personen die met kanker of een andere ziekte geconfronteerd worden. Het is niet onlogisch dat

de auteur van dit boek, als algemeen directeur van Kom op tegen Kanker, solidariteit en communicatie tussen mensen belangrijk vindt. Het is niet zo dat hij zich plots bewust is geworden van het belang van solidariteit. Uit wat hij schrijft, blijkt duidelijk dat hij correcte communicatie en solidariteit van bij het begin van zijn professionele loopbaan als fundamentele aspecten beschouwt van een succesvolle organisatie, zowel in de profit- als de socialprofitsector.

Het is dus niet verwonderlijk dat hij bij zijn overstap naar Kom op! het belang van communicatie en het stimuleren van solidariteit als prioriteiten zag voor het succes van onze organisatie. Het feit dat honderden kankerpatiënten, families, vrienden en kennissen enthousiast meegaan in die benadering, is zonder twijfel een bewijs dat solidair gedrag bij de meeste mensen minstens latent aanwezig is. De meesten hebben niet veel stimuli nodig om hun solidariteit maximaal tot uiting te laten komen. Die benadering is duidelijk een van de elementen die het succes en de populariteit van Kom op! bepalen.

DE MEESTEN HEBBEN NIET
VEEL STIMULI NODIG OM HUN
SOLIDARITEIT MAXIMAAL TOT
UITING TE LATEN KOMEN.

Uiteraard heeft die positieve sfeer binnen en buiten de organisatie ook een positieve impact op de financiële situatie van de organisatie. Ze is ook verantwoordelijk voor het feit dat Kom op! zich tegenover patiënten en families als een zeer betrouwbare partner gedraagt, zowel in haar communicatie als in de transparante wijze waarin alle acties en financiële activiteiten worden georganiseerd, evenals het feit dat patiënten en verwanten als experts worden betrokken bij de evaluatie van alle onderzoeksprojecten.

Ten slotte zijn er de sociale media, potentieel een zeer positief instrument om met eender wie te communiceren. Ze kunnen echter een gevaarlijk wapen zijn in de handen van bepaalde personen, waardoor ze sommige mensen levenslang kunnen traumatiseren. Ik vind het belangrijk dat Marc uitvoerig ingaat op de vraag welke middelen en strategieën kunnen worden aangewend om de negatieve en destructieve effecten van sociale media te voorkomen of minstens

aan te passen. Die positieve benadering van een ernstige maatschappelijke uitdaging zal hopelijk heel wat lezers stimuleren om zijn suggesties ernstig te nemen en ook daadwerkelijk toe te passen. Aangezien solidariteit geen typisch Belgisch of Vlaams gedrag is, en het misbruik van sociale media evengoed een internationaal probleem is, hoop ik dat dit boek ook in andere landen zal worden gelezen en zo kan bijdragen tot een socialer gedrag van mensen over de verschillende continenten heen.

Prof. em. Jean-Jacques Cassiman
Voorzitter Kom op tegen Kanker

INHOUD

Hoofdstuk 1: Zonder solidariteit geen samenleving	19
Alles begint met een persoonlijk verhaal	19
Zwarte zondag en witte donderdag	22
Er is nog nooit zoveel solidariteit geweest	23
Er is nog nooit zo'n bedreigende vijandigheid geweest	27
Een beloofd land	31
Het positieve zichtbaar maken	35
Hoofdstuk 2: Solidaire verhalen uit de schaduw	39
Kristien blaast mij van mijn sokken	40
Als ik Veerle zie, word ik altijd vrolijk	42
Els vindt solidariteit doodnormaal	43
Jean-Pierre, de man die geven leuker vindt dan krijgen	45
Dries, advocaat en hoofdmonitor van kinderkampen in bijberoep	47
Altijd als Frank er is, schijnt de zon	49
Trucker Marc doet de 1000 km op wieltes lopen	50
Martine: 'Ik ben Atlas niet'	52
Karen wil het professioneel top en menselijk warm	54
Rkia, veeltalige bruggenbouwster	56
Vloed van vrijwilligers in vaccinatiecentrum Diksmuide	56
Ze zijn met meer dan anderhalf miljoen	60
Hoe vrijwilligers waarderen?	61
Hoe vrijwilligerswerk structureel stimuleren?	62
Hoofdstuk 3: Solidariteit, wat is dat juist?	67
Solidariteit, de munteenheid van ons sociaal kapitaal	67
Solidariteit, een belegen hip begrip	68
Oef, de meeste mensen deugen	73
Solidariteit is handelen	77
Het goede en het slechte in elk van ons	77
Het verhaal van de twee wolven	78
Er is sense of urgency	79
Dat verdomde stammeninstinct in ieder van ons	81

Solidariteitsturbo's	85
Nood aan ontmoeting	86
Beklemtoon de verbindende emotie	89
Persoonlijke betrokkenheid als sleutel	94
Ieder mens heeft de andere nodig	94
Structurele en warme solidariteit zijn complementair	97
Structurele solidariteit blijft de basis	97
Warme solidariteit stimuleert structurele solidariteit	100
De krenten uit al deze wijsheden: mijn filosofielessen	102
Hoofdstuk 4: Een actiemodel voor meer solidariteit en samenwerking	105
Actiemodel	105
1. Het creëren van publieke ruimtes	107
We zijn sociale dieren	108
Verbindende steden en gemeenten	110
Een burgerdienst voor jongeren	112
2. Mensen en ideeën mobiliseren	113
De kracht van een militante emotie	113
Wat is de vlag van Europa?	117
3. De kracht van samen dingen doen	118
De artistieke verbindende projecten van Luc Stevens	118
Allez, Chantez! Voluit samen zingen (en leven)	120
Ercan en Leyla, artsen die verbinden	121
We have the choice	123
Verschillen verbinden	124
Zorgzame buurten	124
4. De kracht van participatie	125
Oosterweel: als tegenstanders medestanders worden	125
Participatie en een beter palliatief beleid	126
Participatie en de berging van kernafval	128
5. De kracht van empathie	129
Verbindend communiceren	132
Actief luisteren	135
Box: Deep democracy: verschillen leren overstijgen	136
Empathie aan het werk: de zorgvrijwilligers van Kom op!	138
6. Menselijk en resultaatgericht	140
Van output naar impact	142
Hoofdstuk 5: Hoe kunnen we de samenleving solidairder maken?	147
1. Onaanvaardbare basisproblemen aanpakken	148
2. De sociale media weer sociaal maken	150
De sociale sociale media	150
De asociale sociale media	152
Hoe schermen ons afschermen	155
De kwalijke impact van sociale media	157
Hoe moet het verder met sociale media?	162
3. Een digitalisering voor mensen, niet voor techneuten	169
Digitalisering, een zegen	170
Digitalisering, een vloek	171
Eenvoud brengt rust	175

4. Een democratie die echt met mensen praat	177
Van vote naar voice	182
5. Het slechte nieuws mag het goede nieuws niet overwoekeren	190
Als je naar de media kijkt: vooral slecht nieuws	190
Als je naar de feiten kijkt: vooral goed nieuws	193
Herstel van de waarheid en de feiten	198
Campagnes voor de waarheid	200
6. Nood aan een ander maatschappelijk referentiekader	205
Dé paradigmashift: van een ouder-kindrelatie naar een volwassene-volwassene-relatie	207
Weg met de bewuste slechteriken	209
Hulde aan klokkenluiders en dwarsliggers	211
Hoofdstuk 6: Zo pakt Kom op! het aan	217
De beslissende bouwstenen voor Kom op!	217
Elke dag werken aan iets unieks	220
De 1000 km: zijn jullie helemaal gek geworden?	225
De empathische communicatiestijl van Kom op!	227
Het werkingsmodel van Kom op!	230
Iedere euro heeft dubbele impact	233
Slot: een woordje van twee ministers van Gezondheid en Welzijn	235
Hoofdstuk 7: Kom op! Iedereen solidair	239
Charlie Chaplin was me voor	241
Mijn compagnons de route	242
Dé grote gezamenlijke solidaire uitdaging: het klimaat	243
‘Langzaam sterft’, Pablo Neruda	245
De solidaire ideeën van vijftig mensen	247
Dikke merci	261
Volg mijn blog www.marcnichils.be	262
Bibliografie	263

ZONDER SOLIDARITEIT GEEN SAMENLEVING

Wat zijn mijn drijfveren om dit boek te schrijven? Waarom voel ik na tien jaar Kom op! de drang om mijn ervaring te delen? Een van de sturende vragen die ik me in dit boek stel, is of dezelfde mens soms goed is en soms slecht. En waar ligt dat dan aan? Waarom nemen sommigen de afslag naar vijandigheid en anderen die naar solidariteit? Hoe komt het dat die verfoeilijke kanker voor velen net een verbindende emotie is? En is er dan ook niet eenzelfde verbindende emotie voor andere belangrijke uitdagingen zoals de klimaatverandering, de ongelijkheid, armoede...?

ALLES BEGINT MET EEN PERSOONLIJK VERHAAL

In 1988 deed VRT-radiopresentatrice Kathy Lindekens een oproep om een geldinzamelingsactie voor kankerbestrijding te organiseren. In nauwelijks zes maanden tijd verloor zij haar beide ouders, met wie ze een zeer hechte band had. Beiden hadden kanker. Met een handvol enthousiaste vrijwilligers zetten zij en haar zus Gerda in mei 1989 een benefietavond op, met onmiddellijk een verpletterend succes: een opbrengst van 100 miljoen frank (2,5 miljoen euro). Johan Verminnen, Bea Van der Maat en zovele anderen waren op de afspraak om de benefiet mee te ondersteunen. Kom op! was geboren.

De initiatiefnemers van toen waren zo slim om het project een zelfstandige structuur mee te geven, de vzw Kom op tegen Kanker (voortaan Kom op!) buiten de VRT. Het initiatief kreeg daardoor een eigen dynamiek en ambitie, wat ervoor

zorgde dat Kom op! oneindig veel initiatieven kon nemen in de brede domeinen van kanker vermijden, bestrijden en verzachten. De initiatiefnemers van toen waren ook zo creatief om de vzw een schitterende, militante naam te geven, die vandaag nog altijd werkt om mensen te mobiliseren tegen die vreselijke ziekte. Later smolt Kom op! samen met de Vlaamse Kankerliga. De nieuwe organisatie, de Vlaamse Liga tegen Kanker (VLK), werkte met twee merken: Vlaamse Liga tegen Kanker, het officiële merk, en Kom op tegen Kanker, het publieksmerk. Kort na mijn aankomst hebben we alles weer onder één sterk merk gebracht: Kom op tegen Kanker. Een ontzettend belangrijke beslissing om iedereen — actievoerders, vrijwilligers, donateurs, onderzoekers — en alle projecten weer onder één militante vlag te verzamelen: samen opkomen tegen kanker.

Kom op! 1989: een forse, militante slogan als merknaam. Een schitterende vondst

In oktober 2012 begon ik bij Kom op!. Ik kreeg toen geregeld de vraag wat mij bezield om de overstap van de profit- naar de socialprofitsector te maken. Waren het mijn persoonlijke kankerverhalen die mij motiveerden? Mijn moeder, de dochter van mijn broer, een goede vriendin en nog andere mensen uit mijn omgeving waren aan kanker gestorven. Dat lag gevoelig, maar dat was niet de reden. Wilde ik weg uit de marketing- en communicatiewereld? Helemaal niet, ik heb altijd graag met ideeën en creatieve mensen gewerkt. Ik ben een communicatieman gebleven die gelooft in de toegevoegde waarde van ideeën, creatieve concepten en sterke merken.

Wat was het dan wel? Het was de vaste wil om de regie van mijn leven zelf in handen te houden. Om niet te vervallen in gewoontegedrag. In het verleden heb ik op cruciale momenten de routine ook doorbroken, onder andere bij de start van een eigen communicatiebureau, Quattro. Ik verliet het comfort van de directeursstoel bij een grote organisatie om met drie vrienden in de keuken een eigen bedrijf te starten. Het begin van een zalige periode om van Quattro een

succes te maken. De medewerkers van toen, de Quattrozen, zie ik nog regelmatig terug en het zijn telkens heerlijke momenten. Na tien jaar werd Quattro de Belgische poot van het creatief wereldvermaarde Saatchi en Saatchi-netwerk, opnieuw een mooie, nieuwe stap om mee te werken aan internationale campagnes, samen te werken met Europees toptalent en zelf internationale ervaring op te doen via interim-CEO-jobs in Moskou en Tokio.

“

IK HEB MET EIGEN OGEN KUNNEN ZIEN
WAARTOE POSITIEF GEËNGAGEERDE
MENSEN ZOAL IN STAAT ZIJN.

En zo was het voor mij ook in 2012 tijd voor weer een ander mooi hoofdstuk. Mezelf opnieuw uitdagen op een nieuw terrein. De goesting om mij professioneel in te zetten voor een belangrijk maatschappelijk thema zoals kanker. De overtuiging dat Kom op! nog verder uitgebouwd kon worden. Het zelfvertrouwen om nog eens een totaal andere organisatie te leiden. Na dertig jaar in de ‘profitsector’ ben ik overgestapt naar de zogenaamde ‘non-profitsector’, een begrip dat ik verfoei, net zoals ‘goede doelen’, omdat ik dat nogal meewarig en kleinerend vind. Ik spreek liever over sociale ondernemingen of social profit.

Ik was toen al bestuurder bij Kom op! en kende de organisatie. Dacht ik. Het werd de eerste maanden best een zoektocht om de realiteit van een sociale organisatie ten gronde te leren kennen. De uitdaging om twee verschillende culturen, die van de profitsector — vooral resultaatgedreven — en die van de social profit — vooral waardegedreven — te verenigen. Het waren in het begin tumultueuze maanden. Een beetje meer rollercoaster dan ik verwacht had. Ik begon met veel ambitie, maar ook met de nodige bescheidenheid. Ik wist dat ik tijd nodig had om eerst de sector en de mensen te leren kennen. Aan beide kanten speelden onbewuste vooroordelen. Ik was van mening dat de social profit soms handelde vanuit een ‘ocharme’-houding. Het mocht wat sneller en gerichter. Omgekeerd hadden sommige mensen dan weer hun twijfels bij de komst van een vlotte ‘Vlerickboy’ — of nog erger: een ‘reclameboy’. Na een heftig eerste jaar hebben we het juiste evenwicht gevonden en zijn we begonnen aan een schitterend verhaal. Samen met al die medewerkers en vrijwilligers, met al die vrienden en experts in de diverse beleidsorganen hebben we een mooi parcours afgelegd, zowel in termen van financiële resultaten als van

kwaliteitsvol werk. Na tien jaar straal ik van trots. Kom op! groeide uit tot een van de meest bekende en beminde merken van Vlaanderen. We gingen van 40 naar 80 medewerkers en van 15 à 20 miljoen naar 35 à 40 miljoen inkomsten, en dus 35 à 40 miljoen investeringen in kanker vermijden, bestrijden en verzachten. Menselijkheid en zakelijkheid kunnen perfect samengaan.

Het was een eer om Kom op! te helpen bloeien en groeien. Hoewel ik me voordien al enorm kon uitleven in de creatieve sector, was Kom op! voor mij toch de juiste volgende stap. Het werd een levendig, creatief laboratorium, waar mijn visie op mens en maatschappij verder is gerijpt. Het is vanuit die bevoorrechte positie dat ik met eigen ogen heb kunnen zien waartoe positief geëngageerde mensen zoal in staat zijn, als ze samenwerken in solidariteit, vertrouwen, verbondenheid en verantwoordelijkheid. Nu, tien jaar verder, lijkt het mij een geschikt moment om even stil te staan, de balans op te maken en te delen wat ik geleerd heb in beide domeinen — profit en social profit — en wat ik heb opgestoken van al die mooie ervaringen en al die solidaire mensen met hun schitterende verhalen. Mijn persoonlijke verhaal en dat van Kom op! zijn de aanleiding voor dit boek. Maar de essentie is de ode aan solidariteit. De persoonlijke verhalen van al die solidaire mensen die ik heb ontmoet. De overtuiging dat samenwerking overal en vijandigheid nergens toe leidt.

ZWARTE ZONDAG EN WITTE DONDERDAG

Naar aanleiding van de verkiezingen van zondag 26 mei 2019 schreef ik een column in *De Standaard*. We hadden weer een zogenaamde zwarte zondag gehad. We werden om de oren geslagen met politieke analyses om 'het signaal van de kiezer' te begrijpen. Het bekende schouwspel waar iedereen dezelfde cijfers totaal anders leest. Vlaanderen zou verzuurd zijn, onbegrepen, verdeeld en half racistisch. In ieder geval heel malcontent. Dagenlang commentaren van kommer en kwel, hoe erg het wel gesteld was met onze samenleving. Als je voor de verkiezingen al niet depri was, dan was je het gegarandeerd na deze stoet van 'visies'.

Een week later organiseerden we van donderdag tot zondag de 1000 km van Kom op!. En plots was daar een heel andere wereld dan die van de politieke commentatoren: een Vlaanderen dat barst van energie en enthousiasme om kanker — nochtans geen klein kwaaltje — te bestrijden. Duizenden en duizenden Vlamingen lieten zich van hun solidaire kant zien. Een feest van vreugde, verdriet en hoop. De sfeer was uitgelaten, want 1200 teams hadden de 1000

km tegen kanker afgelegd. Tranen van vreugde en verdriet bij het overschrijden van de meet. Mensen van alle rangen en standen, arm en rijk, jong en oud, van alle mogelijke politieke partijen en gezindheden fietsten en babbelden gezellig naast elkaar, kusten en knuffelden dat het een lieve lust was. Zo trots als duizend man stond ik toch te piekeren: zou het kunnen dat dezelfde mensen de ene week supernegatief en de andere week superpositief waren?

Zeker, polarisatie en agressie zijn er altijd geweest in onze samenleving. Altijd zijn mensen op zoek gegaan naar zekerheden in een complexe wereld. Maar we willen geen vijanden worden van elkaar. Dat ben jij niet, dat ben ik niet, en dat willen wij niet worden. Solidariteit zit in ons DNA. Marx predikte de revolutie tegen het gevaarlijke kapitaal, uit noodzaak. Wel, dan predik ik, eveneens uit noodzaak, de revolutie voor het mobiliseren van ons sociaal kapitaal. En ik ben een optimist: ik weiger te geloven dat vijandigheid de aard is van de mens. Marx en Marc, één strijd.

ER IS NOG NOOIT ZOVEEL SOLIDARITEIT GEWEEST

Onderzoek toont aan dat de Vlaming, in tegenstelling tot wat weleens gezegd wordt, ontzettend solidair is. Een van de meest tastbare uitingen van onze menselijke solidariteit is niet enkel de bereidheid om geld te doneren, maar ook en vooral de beschikbaarheid om zelf de handen uit de mouwen te steken als vrijwilliger. Van de lokale sport- of carnavalsvereniging over Tele-Onthaal of het Rode Kruis, tot de duizenden vrijwilligers die zorgden voor een gezellige, warme sfeer in de vaccinatiecentra of de overweldigende toevloed aan vrijwilligers na de overstromingsramp in Wallonië. Onderzoek bewijst met harde cijfers dat de economische waarde van vrijwilligerswerk enorm is. Dagelijks doen honderdduizenden mensen de wereld draaien door hun solidaire aanpak. Je zult het zien: dit boek staat vol voorbeelden van individuen, groepen, wijken, families, koppels, scouts, culturele verenigingen, burgers, burgemeesters, ministers, steden en gemeenten die zich met overgave vrijwillig inzetten.

Ik denk aan de tienduizenden lotgenoten en mantelzorgers die zich volledig wegcijferen. Aan de duizenden die na een zware ziekte terugvechten. Mensen die vanuit hun machteloosheid onwaarschijnlijke dingen doen. De duizenden mensen die meer dan 300.000 azalea's verkopen, onder wie de enthousiaste en zeer diverse jongeren van het jongerenproject van Foyer. De leraren en directies die alle dagen werken aan burgerzin en wederzijds respect, de vele jongeren en ouderen die zich inzetten voor een beter milieu, voor een veilige

straat of een buurtfeest, de honderdduizenden vrijwilligers die onbekend blijven, maar die veel mensen helpen. Ik denk daarbij aan het kleine meisje in de cartoon die, op de vraag van een volwassene — ‘Zitten er in uw klas ook vreemdelingen?’ — antwoordt: ‘Nee, in mijn klas zitten alleen kinderen.’

Kijken met de onbevooroordeelde blik van een kind | © Jack Koch

Ik denk aan de vele onderzoekers, zorg- en hulpverleners die ons met idealisme en onuitputtelijke inzet door corona geholpen hebben. We hebben ze toen massaal en herhaaldelijk om acht uur 's avonds bedankt met applaus. De serenades vanaf Italiaanse balkons waren onvergetelijk. Op maandag 16 maart 2020 werd de website Vlaanderen Helpt opgericht, als antwoord op de massale solidariteit die ontstond bij de eerste uitbraak van het coronavirus. Honderden mensen gaven aan te willen inspringen voor burens, familie, kennissen, om hun boodschappen te doen, de hond uit te laten enzovoort. Om deze golf van solidariteit te ondersteunen, besliste de Vlaamse regering om een gratis verzekering aan te bieden aan iedereen die individueel wilde helpen. Meer dan 11.000 Vlamingen tekenden in op dit initiatief. Een op vijf waren nieuwe vrijwilligers, die zeggen dat ze na corona verder een taak als vrijwilliger willen opnemen.

Ik denk aan de overvloedige inzet van de vele vrijwilligers na de allesverwoestende overstromingen in Wallonië, zomer 2021. 'Na de vloedgolf in Wallonië volgde een golf van solidariteit' kopte *Het Nieuwsblad* van 20 juli op de voorpagina. 'Al 100 vermisten gevonden, al 3,9 miljoen euro opgehaald, al 10.700 vrijwilligers'. Op de website van de hulporganisatie meldden zich duizenden men-

sen om als vrijwilliger aan de slag te gaan in het getroffen gebied. Daags na de ramp schoten twee vrouwen in actie. In enkele uren tijd zetten ze Aidehulp14-7 online (14-7 verwijst naar 14 juli, het begin van de overstromingen), een hulpplatform waar mensen goederen en diensten konden aanbieden. Er valt geen cijfer te plakken op de vele mensen die op eigen houtje in de auto sprongen met laarzen, borstel en dweil om ter plaatse de handen uit de mouwen te steken. Mijn goede vriend Pierre was er in ieder geval bij: hij is vrijwilliger bij de vzw 1000 Handen, die zich engageerde om binnen één jaar één dorp — Prayon — in het getroffen gebied herop te bouwen. De golf van solidariteit is zo groot dat de getroffen gemeenten moeite hadden om dit te verwerken. ‘Het is hartverwarmend’, zo getuigde Virginie Gillet, de gemeentedirecteur van Pepinster, in *De Standaard* tussen torens voedselblikken en stapels kleding. ‘We zijn compleet overweldigd.’ Deloedgolf aan solidariteit had bovendien ook een politiek tintje. Verbazend veel Vlamingen sprongen die dagen in de bres voor hun Waalse landgenoten. Solidariteit is kleurloos. Solidariteit heeft de capaciteit rang en stand te overstijgen.

“

SOLIDARITEIT IS KLEURLOOS.
SOLIDARITEIT HEEFT DE CAPACITEIT
RANG EN STAND TE OVERSTIJGEN.

Béatrice Delvaux in *De Standaard*: ‘Alles is schoongemaakt, kraaknet, klaar voor gebruik. Het mirakel heeft een naam: “de vrijwilligers”’. ‘Zonder die mensen was het ons nooit gelukt’, zegt de jonge schooldirectrice aan radiozender La Première. ‘Er zijn bussen vol vrijwilligers afgezakt vanuit Brussel en Charleroi.’ Het water, dat op het gelijkvloers een meter hoog stond, had alles vernield — de vloer, het materiaal in de turnzalen, de psychomotorische lokalen en de kleuterafdeling. ‘We hebben alles moeten weggooien.’ Maar dat materiaal is wel terug. Ook daar heeft zich namelijk een mirakel voltrokken. ‘We hebben schenkingen gekregen. Het was ongelooflijk... Vandaag is er één woord dat iedereen in Verriers, Trooz of Pepinster in de mond neemt: solidariteit. Het is geen abstract concept meer. Het heeft zich gemanifesteerd in echte mensen die ze konden aanraken en aankijken, die gekomen zijn om hulp te bieden aan hen die plots niets meer hadden.’

HET BIJZONDERE AAN DE ENORME SOLIDARITEITSGOLF TIJDENS DE WATERSNOOD IN WALLONIË WAS MISSCHIEN WEL DAT WE DAT 'VREEMD' VONDEN.

Paul Verhaeghe in *Het Nieuwsblad*: 'U vraagt me waar die solidariteit toch vandaan komt? Terwijl er geen twijfel over is dat die ingebakken zit in onze natuur. Het feit dat we daaraan twifelen, heeft met onze opvoeding te maken. We hebben te lang geleefd met het omgekeerde idee, namelijk dat mensen egoïsten en intrinsiek slecht zijn.' Dat na de orkaan Katrina in New Orleans vooral het beeld van plunderingen is blijven hangen, wijt Verhaeghe ook aan het feit dat dit negatieve beeld dominant is geworden. 'De media', zegt hij, 'hebben de neiging om in te zoomen op wat er misloopt. Terwijl onderzoek heeft aangetoond dat de golf van solidariteit onder mensen in New Orleans destijds vele keren omvangrijker was dan de plunderingen en verkrachtingen na de ramp.'

Ik denk aan het aandeel van de vrijwilligers in het succes van de vaccinatiecampagne. In een editoriaal in *Het Nieuwsblad* schrijft Pieter Lesaffer: 'De drive van de vele vrijwilligers heeft hier onmiskenbaar het verschil gemaakt. Net zoals dat in andere sectoren ook al veel langer het geval is.' Ik denk natuurlijk ook en vooral aan de duizenden vrijwilligers die zich inzetten voor Kom op!. Het is onze taak om al deze mensen de juiste ondersteuning, en waar nodig ook de passende opleiding te bieden. Een bevraging leert ons dat de meeste vrijwilligers bewust kiezen voor Kom op!, maar dat de meerderheid dit nog combineert met vrijwilligerswerk in een andere organisatie. Op de tweede plaats staat het feit dat vrijwilligerswerk energie geeft en dat men zich nuttig voelt.

Bij de Kom op!-vrijwilligers scoort het feit dat familie of naasten getroffen werden door kanker uiteraard ook hoog, maar evenzeer het kunnen inzetten van hun talenten en sociale contacten. De resultaten tonen vooral dat vrijwilligers hun werk doen met volle goesting en plezier, en dat zij trots zijn een vrijwilliger voor Kom op! te zijn. Voor velen geeft het ook structuur aan hun leven door bijvoorbeeld drie halve dagen per week vrijwilligerswerk te doen. Vrijwilligers doen ervaring op, leren iets bij, beleven plezier en ontmoeten anderen. Vrijwilligerswerk geeft betekenis aan het leven. 'Vrijwillig werken is in mijn ogen een